ROZVOJ KREATIVITY A SVÉBYTNOSTI V PROCESECH UČENÍ U ŽÁKA 1. ST. ZŠ

DEVELOPMENT OF CREATIVITY AND INDIVIDUALITY IN LEARNING PROCESSES OF A PRIMARY SCHOOL PUPIL

Martina Hrkalová[1]

[1] Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Typologická diverzita žáků primární školy je široká, přičemž specifické aspekty žákovy osobnosti se promítají také do jednotlivých fází procesu jeho tvorby. Podaří-li se tato specifika detekovat, analyzovat a reflektovat v kontextu širších souvislostí a faktorů intervenujících do žákova kreativizačně-edukačního procesu, naskytne se učiteli jedinečná možnost, jak žáka v procesu rozvoje jeho kreativity diferencovaně stimulovat v souladu s jeho vrozenými dispozicemi a individualizovaně kompenzovat případné nedostatky.

Za nejdůležitější nepovažuji produkt tvorby, ale tvůrčí proces, kterým si žák prochází a který jej průběžně formuje a umožňuje mu uplatnit a rozvíjet svou autonomii, vnitřní motivaci, autoregulaci, metakognitivní strategie, kritické myšlení, poskytuje příležitost k sebeaktualizaci i k budování klíčových kompetencí a „soft skills".

Klíčová slova: *rozvoj kreativity, primární škola, typologie osobnosti*

Abstract

Typological diversity of primary school pupils is wide, while specific aspects of the pupil's personality are also reflected in the individual phases of the process of their work. If these specifics are detected, analyzed and reflected in the context of broader contexts and factors intervening in the student's creative-educational process, the teacher will have a unique opportunity to differentiate the students in the process of developing their creativity in accordance with their innate dispositions and individually compensate their shortcomings.

I do not consider the product to be the most important, but the creative process that the students go through and which continuously shapes and allows them to apply and develop their autonomy, internal motivation, self-regulation,

metacognitive strategies, critical thinking, offers them an opportunity for self--actualisation, development of key competences and "soft skills".

Keywords: *development of creativity, primary school, typology of personality*

1 Úvod

S tvořivostí se v edukačním procesu z pohledu žáka spojuje společensky hodnotná originalita, autonomie osobnosti a snaha po seberealizaci (Nakonečný 1998, s. 107). Smyslem je tedy prohloubení pohledu na kreativitu jako cíle ke kreativitě jako prostředku hlubší kultivace osobnosti. Důraz by také měl být kladen také na tzv. malou, každodenní tvořivost, kterou je možné pozorovat v jednacích strategiích jedince, při řešení překážek v běžných životních situacích vyžadujících improvizaci a tvořivý přístup k problému. Tento druh tvořivosti je zdrojem osobnostního růstu jedince, prostředkem seberealizace a sebeaktualizace – v literatuře je pojmenován jako malá tvořivost – „little c".

Autorská kreativizačně-edukační strategie Cool Animal School – Learning through joy, je pedagogickou aplikací poznatků teorie MBTI objasňujících, jak se potřeby a preference vyplývající ze 4 dimenzí osobnosti promítají do hry, komunikace, procesů učení a jednotlivých fází tvůrčího procesu. Je navržena tak, aby bylo žákům nabídnuto spektrum typově odlišných úkolů a byla jim tak poskytnuta příležitost využít naplno svůj potenciál k dosažení úspěchu, umožnit jim pocit kompetence a radosti ve vlastním edukačním procesu.

2 Teorie

Výzkum vychází z poznatků teorie MBTI, teorie kognitivního vývoje J. Piageta, teorie mnohočetné inteligence H. Gardnera, teorie smysluplného učení D. P. Ausubela, modelu učebních stylů R. a K. Dunnových a dalších.

3 Metodologie výzkumu

HVO: Jak lze díky poznatkům o specifických osobnostně-typologických potřebách a preferencích žáků 1. st. ZŠ diferencovaně stimulovat rozvoj jejich kreativity a tím přispívat k budování integrity jejich osobnosti?

VVO: Jak lze poznatky o potřebách a preferencích jednotlivých typů osobnosti ve 4 dimenzích a 4 typech temperamentu žáků využít pro odvrácení krize dětského tvůrčího projevu, příp. kompenzaci již vzniklých afektivních zábran?

Pro účely výzkumu byla vytvořena kreativizačně-edukační strategie Cool Animal School – Learning through joy (CAS) založená na autorských básničkách a veršovaných příbězích o zvířatech v AJ, kterou v tomto příspěvku představím. Úkoly, které jsem vytvořila na základě poznatků typologie MBTI o potřebách a preferencích různých osobnostních typů žáků a své 15leté praxe učitelky na ZŠ, dynamicky prolínají 4 umělecké oblasti (výtvarná, literární, dramatická a hudební) v interdisciplinárním propojení s dalšími cíli definovanými v RVP ZV a mají být didaktickou odpovědí na to, jak vyhovět co nejširšímu spektru potřeb a preferencí žáků pro dosahování maximálního úspěchu při plnění tvůrčích úkolů a přispívat tím k multidimenzionálnímu rozvoji jejich osobnosti.

4 Výsledky

Učitel může prostřednictvím detekce, analýzy a reflexe specifických potřeb a preferencí žáků vyplývajících z typu jeho temperamentu diferencovat postupy, formy i metody práce v procesu jeho učení i dílčích fázích tvůrčího procesu. Tím mu může poskytnout optimální podmínky pro využití svého potenciálu i budování svébytnosti.

Výběr úkolů vybranými žáky korespondoval s jejich typem temperamentu. Ten byl diagnostikován na základě pozorování těchto žáků při výuce během 6 měsíců, polostrukturovaných rozhovorů s těmito žáky a jejich třídními učiteli, polostrukturovaných dotazníků předložených těmto žákům a jejich rodičům.

5 Závěry a diskuse

Výstupem komplexního empirického výzkumu se smíšeným výzkumným designem (pozorování, analýza videonahrávek, rozhovory s rodiči, učiteli a žáky, dotazníky pro rodiče učitele a žáky, konsensuální metoda) v rámci mé výzkumné práce jsou kazuistiky 4 žáků 1.–5. ročníku ZŠ analyzované na základě stanovených kritérií, především dílčích specifik zvolené metody a jejich přínosů a úskalí pro daný typ žáka.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé disertační práce PhDr. Heleně Hejlové, Ph.D. a vedoucí mé diplomové práce Mgr. Heleně Kafkové, Ph.D. za soustavnou reflexi mé výzkumné práce a cenné připomínky.

6 Literatura

Lokšová, I., Lokša, J. (2003). *Tvořivé vyučování.* Praha: Grada

Miková, Š. Stang, J. (2010). *Typologie osobnosti u dětí – využití ve výchově a vzdělávání.* Praha, Portál.

Nakonečný, M. (1997). *Motivace lidského chování.* 1. vyd. Praha: Academia.

Piaget, J. (1970). *Psychologie inteligence.* Praha: SPN.

Szobiová, E. (2004). *Tvorivosť – od záhady k poznaniu.* Bratislava: Stimul FIF UK.

SEKCE 6

Učení žáků a studentů